

УДК 811.161.2'246.1':378:0-051]:811.161.2'23'42

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-102-3-136-148>

РОЗВИТОК МОВНОЇ СТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЯК ІНДИКАТОР СФОРМОВАНOSTI МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

О. А. Карловас

ORCID 0000-0003-0394-7489

У статті розглянуто поняття мовної стійкості як риси індивідуальної та колективної мовної поведінки, важливої для збереження стабільності національної мови у двомовній ситуації нашої країни.

Актуалізація питання розвитку мовної стійкості майбутніх філологів в умовах російсько-української двомовності східного регіону країни зумовлена основною метою навчання рідної мови в середній школі, яку будуть реалізовувати молоді спеціалісти, – формувати національно свідому, духовно багату мовну особистість, яка вмітиме вільно, комунікативно доцільно послуговуватись засобами рідної мови в усіх видах мовленнєвої діяльності, тобто забезпечувати належний рівень комунікативної компетенції.

Аналіз мовознавчих студій засвідчив, що дотепер немає загальноприйнятого, виразного та чіткого визначення досліджуваного поняття мовної стійкості. В лінгводидактиці означену проблему розглядають з погляду формування національно-мовної / мовної / мовленнєвої особистості в умовах реалізації компетентнісного підходу до навчання української мови. Лінгвісти звертають увагу на необхідність розвитку мовної стійкості, зокрема у здобувачів вищої освіти, яка допоможе розв'язати проблему, що постає там, де процеси мовної асиміляції ставлять під загрозу існування національної мови. Переорієнтація означеної двомовності на поступове зростання груп ситуативних двомовців за рахунок російських одномовців з подальшим формуванням і розширенням україномовних середовищ дозволить надати мовному розвитку України зворотного напрямку, і вища школа має посісти одне з ключових місць у цьому процесі.

Мовна стійкість є характерною рисою комунікативної поведінки мовної особистості, оскільки мова постає конструктом власної ідентичності, внутрішнім чинником позиції громадянина щодо своєї національної приналежності. У процесі вивчення мовознавчих дисциплін майбутні філологи долучаються до

опосередкованої співвіднесеності з українською спільнотою, конструюючи завдяки мові національну ідентичність, яка постає перед людиною в ході формування національної самосвідомості.

Ключові слова: мова, мовна стійкість, мовна особистість, мовна освіта, комунікативна компетентність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Фундаментом існування цілісного українськомовного соціуму сьогодні є мовна освіта молоді, яка в майбутньому визначатиме вектор розвитку держави в межах людської цивілізації. Мовна освіта – це одна з підсистем сфери освіти, де мова й освіта виступають як соціальні явища, в основі яких лежить комплексний системний характер. Мова і мовна освіта формуються в певному соціальному контексті, оскільки мова реагує на зміни в суспільстві залежно від змін у змісті історичної епохи, тобто від характеру історичних обставин, за яких відбувається її функціонування. Слід зазначити, що розвиток особистості здійснюється за допомогою вивчення мови і в процесі засвоєння індивідом мови як засобу міжкультурної взаємодії та пізнання (Карпець та Олійник, 2014, с. 87).

Зміна вектора сучасної мовної освіти з логоцентричної на антропоцентричну зумовила необхідність зміни її методологічні позиції. З одного боку, центром мовного освітнього простору відповідно до антропоцентричного світоглядного переконання є мовленнєва особистість, яка вільно й ефективно спілкується, підготовлена до умов успішної життєдіяльності в соціумі, а з іншого – формування мовної особистості є важливою глобальною тенденцією, унаслідок того, що оточення людини стає полікультурним і соціально-орієнтованим на розвиток людини й цивілізації в цілому, більш відкритим для формування міжнародного освітнього середовища, національним за характером знань, і залучення людини до світових цінностей.

Підготовка майбутніх філологів до ефективного мовленнєвого спілкування українською мовою, що передбачає готовність до розуміння мовлення інших і здатність до власної мовленнєвої діяльності є надзавданням вищої педагогічної школи, оскільки вони будуть реалізовувати основну мету навчання рідної мови в середній школі – формувати національно свідому, духовно багату мовну особистість, яка вмітиме вільно, комунікативно доцільно послуговуватись засобами рідної мови в усіх видах мовленнєвої діяльності, тобто забезпечувати належний рівень комунікативної компетенції. Вільне послуговування мовою – необхідний складник загальномовної компетентності майбутнього

професіонала, що формується й удосконалюється впродовж усього життя (Collis, 2001, с.189).

Надзвичайно важливою є також загальнокультурна компетенція, основу якої складають загальнолюдські цінності, національно-культурне надбання народу. Здійснення будь-якої діяльності, соціальна взаємодія в усіх суспільних сферах неможливі без такої компетенції, як мовна, – рідномовна для взаємодії в національному середовищі та чужомовна для налагодження й підтримки міжнаціональних контактів (Лагдан, 2015, с. 219).

Проблема формування мовної особистості у вищій школі на сході України, де російська мова продовжує функціонувати поряд з українською на всіх рівнях, залишається складною. Більшість студентів – майбутніх філологів – російськомовна й послуговується українською мовою лише на заняттях мовознавчого циклу, сприймаючи мову лише як засіб спілкування з викладачем, а не як внутрішню сутність людини, складову її свідомості, мовомислення, її мовно-культурної особистості. Це у свою чергу актуалізує питання формування мовної стійкості майбутніх філологів в умовах російсько-української двомовності східного регіону країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Вивчення мовознавчої літератури засвідчує, що проблема мовної стійкості в лінгвістичному аспекті є предметом зацікавлення таких мовознавців, як Б. Ажнюк, Т. Бурда, Т. Гуменюк, Г. Залізник, Л. Масенко, Л. Мацько, О. Михальчук, О. Селіванова, С. Соколова, Л. Підкуймуха, К. Тищенко, О. Ткаченко. У лінгводидактиці означену проблему вивчають з погляду формування національно-мовної / мовної / мовленнєвої особистості в умовах реалізації компетентнісного підходу до навчання української мови, зокрема Н. Голуб, Т. Груба, Н. Дика, С. Караман, О. Кулик, Л. Мамчур, А. Нікітіна, М. Пентилюк.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На сьогодні мовна ситуація в українському суспільстві характеризується такими важливими ознаками, як: 1) українсько-російська колективна двомовність і диглосія; 2) співіснування в єдиному українському просторі трьох регіонів з різними національно-культурними, соціально-політичними традиціями і – як наслідок – мовно-політичними орієнтаціями, мовними і мовленнєвими пріоритетами і звичками; 3) формальний характер мовної політики в державі, відсутність в українській мові реального високого соціального статусу (Карпенко, с. 105). Проявами такої ситуації є мовні протистояння, конфлікти, агресивність у ставленні до україномовних громадян,

самоприниження, що виникає внаслідок переходу в спілкуванні на мову соціальної групи для уникнення психологічного бар'єру відчуття себе чужим. Проблема мовного вибору Л. Масенко (2008) пояснює так: «Від доби тривалої русифікації значна частина українського соціуму успадкувала не тільки комплекс меншовартості своєї мови і культури, що часом приймає й агресивні форми ворожості до неї. Слід сказати й про нездорові психологічні наслідки, які провокує синдром «чужого у своїй країні» в середовищі свідомого українства. Адже українська людина, що оберігає природне право говорити своєю мовою у своїй державі, мусить щоденно в найрізноманітніших ситуаціях міського спілкування протистояти тискові оточення й переживати в той чи інший спосіб почуття відторгнення більшістю» (с. 51). Вихід із такої ситуації дослідниця вбачає в переорієнтація нинішньої російсько-української двомовності на поступове зростання груп ситуативних двомовців за рахунок російських одномовців з подальшим формуванням і розширенням україномовних середовищ, що дозволить надати мовному розвитку України зворотного напрямку (Масенко, 2005, с. 1). І на сьогодні ця проблема, на жаль, залишається нерозв'язаною.

Основною гарантією життя української мови, її стійкості та розвитку Л. Мацько (2017, с. 99) називає українського мовця, бо коли інша мова витісняє рідну, поступово відбувається відчуження від своїх предковичних джерел, а отже відчуженість від власної моралі, культури, історії, звичаїв, змінюються норми поведінки, мислення. Вироблення мовної стійкості є актуальним для народів, що постають перед загрозою втрати своєї мови та культури і, як наслідок, денационалізації, яка, на думку О. Потебні (1992), полягає в послабленні або перериванні традиції народу, закладеній передусім у мові (с. 48). Проблема мовної стійкості та її джерел набуває особливої практичної гостроти там, де процеси мовної асиміляції ставлять під загрозу існування певної мови, а разом з тим, як дальший наслідок, можуть призвести до загибелі народу – носія відповідної мови (Ткаченко, 1990).

Мета статті – осмислити необхідність розвитку мовної стійкості здобувачів вищої освіти в процесі формування мовної особистості під час вивчення дисциплін мовознавчого циклу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Одним із перших у пострадянському мовознавстві на проблему формування мовної стійкості українців звернув увагу Орест Ткаченко (Ткаченко, 1990; 1991). У своїй розвідці «Українська мова: сьогодення й історична перспектива» (2014) мовознавець зазначав: «Мовна стійкість народу, як ми встановили,

залежить від дієвості чотирьох джерел – національної традиції, національної свідомості та солідарності, національної культури, національного миру й співробітництва з іншими народами (насамперед спільнотериторіальними)» (с. 377).

Л. Масенко (2002), аналізуючи науковий доробок О. Ткаченка, констатувала, що запропоновані вченим поняття мовної стійкості й мовної стабільності не належать до термінологічних, але в перспективі в українській соціолінгвістиці зможуть набути поширення, оскільки є надзвичайно актуальними явищами для аналізу мовної ситуації України (с. 11). Проведені соціолінгвістичні дослідження мовної ситуації України дозволили їй визначити мовну стійкість як характерну ознаку індивідуальної та колективної мовної поведінки, яка важлива для збереження стабільності національної мови в конфліктній двомовній ситуації (Масенко, 2004). При цьому було зауважено, що в комунікативних ситуаціях двомовного соціуму мовну стійкість часто сприймають як нетолерантне ставлення до співрозмовника, а тому, «для збереження рівноваги у міжмовній взаємодії необхідною є наявність, поряд з білінгвами, груп «твердих» одномовців, оскільки поширення двомовності активізує інтерференційні явища в обох мовах» (Масенко, 2002, с. 12). І. Ренчка (2020) вважає, що мовна поведінка є вибором мовного коду, що залежить від мовної ситуації та соціальних чинників і водночас від внутрішніх установок людини та засвідчує її мовну ідентичність, а отже, поняття мовної стійкості варто трактувати як рису комунікативної поведінки (с.76). С. Оснач (2015) під мовною стійкістю розуміє здатність людини берегти рідну мову, уважаючи її запорукою життєздатності народу. П. Селігей (2012) пов'язує поняття мовної стійкості з мовною свідомістю, називаючи останню важливим стратегічним чинником мовної стійкості та мовного порядку в державі (с. 18), оскільки «життєвість «здоров'я» мови – показник життєвості, «здоров'я» суспільства, надійності, а не навпаки, безвиході, його пошуків нових орієнтирів, обривів свого вдосконалення, прогресивного розвитку» (Пентилюк, 2010, с. 17). Людина з високою мовною свідомістю сконцентрована на мові як на цілісному конструкті, тобто є мовоцентричною. Це особистість, якій властива ознака мовної стійкості, під якою розуміють намір і поведінку особистості, що скеровані на незалежне від мови співрозмовника користування певною мовою. Мовна стійкість виявляється в мовній поведінці індивіда чи групи, яка зберігає вірність своїй мові, «мові нормативній, літературній, що об'єднує націю, а також лінгвокраєзнавчим її складникам, у яких своєрідність мови особистості, її родини, місцевих громад» (Нікітіна, 2013, с. 89); вона

засвідчує українськoзoрiєнтoваний свiтoгляд, а її джерелами є національні традиції, свiдомiсть, культура (Романченко, 2019, с. 108-109).

Як збереження iндивiдуальної чи колективної вiрності своїй мові потрактовують мовну стійкість автори підручника з української мови (Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти, 2019), націлюючи учителів формувати в учнів потребу послуговуватися своєю мовою в спілкуванні незалежно від того, якою мовою говорить співрозмовник. Т. Симоненко (2004) пропонує таке тлумачення означеного поняття: «Мовна стійкість – це якість, намір, психологічний орієнтир iндивiда непохитно користуватися в щоденному спілкуванні певною мовою, мовними засобами, які є для людини природовiдповiдними та близькими з погляду її виховання та освіти» (с. 46).

Аналіз наукових джерел, присвячених питанню формування мовної стійкості особистості, підтверджує думку О. Кулик, яка стверджує, що «доволі вживане поняття є суперечливим й отримує різні тлумачення через те, що є цілісним і складним феноменом, який має опертя на національні традиції, свiдомiсть, культуру, солідарність, політику тощо, але при цьому (в iндивiдуальній проєкції) має різні психофізіологічні механізми, які опосередковують творення, сполучення й використання мовних знаків і регулюють мовленнєву діяльність особистості» (Формування мовної стійкості здобувачів вищої освіти на заняттях з української мови: доведення потреби).

Сьогодні навчання майбутніх філологів у процесі вивчення дисциплін мовознавчого циклу має спрямовуватися на формування мовної особистості, яка має вироблену систему лінгвістичних знань, здатна репродукувати мовленнєву діяльність у будь-якій ситуації, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову та сприяє її розвитку. На думку О. Мазепоєї, це мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення українськомовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися в повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного спілкування літературною мовою» (Еволюція поняття «мовна особистість» у сучасних лінгвістичних дослідженнях). Мотиваційно-поведінковий складник для такої мовної особистості стає актуальним, бо активізує діяльнісне ставлення до мови, тобто така людина діє відповідно до власної ціннісної парадигми, має високий рівень мовної та комунікативної компетенції.

Сучасна університетська освіта вимагає від викладача в його практичній діяльності шукати ефективні підходи в навчанні майбутніх

філологів з урахуванням мовної ситуації в Україні. Серед провідних підходів важливим для організації навчання мовознавчих дисциплін, на наш погляд, є комунікативно-діяльнісний підхід, що забезпечує засвоєння мови в її комунікативній функції, у процесі діяльності з позамовною метою. Це у свою чергу передбачає залучення здобувачів вищої освіти до різноманітних видів діяльності, насамперед мовленнєвої, яка на сучасному етапі розвитку лінгвістичних і психологічних наук розглядається як особливий вид діяльності, спрямований на формування та формулювання думки (предмета мовленнєвої діяльності) засобами мови та способом мислення. Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення мови передбачає суб'єкт-суб'єктну організацію навчального процесу, основою якого є комунікативна діяльність особистості, зорієнтована на вивчення мови в динаміці мовотворення, дослідження мовних одиниць в умовах мовленнєвого акту, виявлення відмінностей функціонування засобів мови в різних ситуаціях спілкування.

У процесі формування мовної особистості майбутніх філологів і розвитку їх мовної стійкості надважливою є мотивація їх до вдосконалення власного мовлення в повсякденній мовленнєвій діяльності, а не лише під час занять в аудиторії. Викладач має орієнтуватись на пізнавальні інтереси здобувачів вищої освіти, а отже, добирати навчальний матеріал з урахуванням національного компонента, мотивувати їх до розширення словникового запасу потребою внутрішньої дерусифікації, знайомлячи із сучасними творами літератури й мистецтва, зокрема воєнної тематики (актуальною з огляду на події в країні), з метою визначення ознак мовної стійкості в мовленні літературних персонажів; залучати матеріали засобів масової комунікації, наприклад, при підготовці презентацій та есе на тему «Приклади мовної стійкості в українському кіно (в українській літературі, у творах світової літератури тощо)», проводити дискусії на теми «Чи потрібно бути мовно стійким в Україні?», «Чи потрібно захищати українську мову в Україні?», «Як ви розумієте стійкість до мови? У чому вона виявляється?»; як дидактичний матеріал використовувати відеоматеріали з мережі Інтернет, зокрема інтерв'ю знакових постатей для молоді як взірців мовної стійкості; різноманітні тексти, що містять інформацію про мовну стійкість, роль української мови в суспільстві, культуру спілкування, комунікативні якості мовлення тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі аналізу мовознавчих і лінгводидактичних розвідок, присвячених питанню мовної стійкості та розв'язанню проблеми її розвитку як індикатора сформованої мовної особистості, доходимо висновку, що дане поняття є актуальним для України в цілому та східного регіону країни зокрема з огляду на те, що

російська мова продовжує функціонувати поряд з українською на всіх рівнях, а тому потребує пильної уваги з боку всіх інституцій держави.

Мовна стійкість є характерною рисою комунікативної поведінки мовної особистості, оскільки мова постає конструктом власної ідентичності, внутрішнім чинником позиції громадянина щодо своєї національної приналежності. У процесі вивчення мовознавчих дисциплін майбутні філологи долучаються до опосередкованої співвіднесеності з українською спільнотою, конструюючи завдяки мові національну ідентичність, яка постає перед людиною в ході формування національної самосвідомості.

Література

1. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М., Новосьолова В. І. Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Пед. думка, 2019. 232 с.
2. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти: монографія / А. П. Романченко. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. С. 107-109.
3. Карпенко Н. С. Мова як засіб консолідації: зб. наук. пр. НДІУ. Київ: Поліграфічний центр «Фоліант», 2006. Т. IX. С. 103-107.
4. Карпець Л. А., Олійник О. І. Мовна освіта в інформаційному суспільстві. *Спецпроект: аналіз наукових досліджень*: зб. наук. праць IX міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 т. Дніпропетровськ, 2014. С. 87.
5. Кулик О. Формування мовної стійкості здобувачів вищої освіти на заняттях з української мови: доведення потреби. URL: <https://jml.nau.edu.ua> > VisnikPP > article > view 9 (дата звернення: 11.11.2021).
6. Лагдан С. Роль української мови у формуванні ціннісних орієнтацій студентської молоді. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, 2015. С. 219-224.
7. Мазепова О. В. Еволюція поняття «мовна особистість» у сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 48. С. 274-286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2014_48_27 (дата звернення: 10.11.2021).
8. Масенко Л. Мовна поведінка особистості в ситуації білінгвізму. Поняття мовної стійкості. *Часопис «І»*. 2004. № 35. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n35texts/masenko-bilingv.htm> (дата звернення: 12.11.2021).
9. Масенко Л. Мовна стійкість і мовна стабільність. Наукові записки НаУКМА, Філологічні науки. Київ: Вид-во НаУКМА, 2002. С.11-14.
10. Масенко Л. Т. Мова і свідомість. *Український смисл: науково-популярний лінгвокультурологічний щоквартальник*. 2008. № 1-2. С. 38-54.
11. Масенко Л. Т. Українська мова в соціолінгвістичному аспекті: автореф. дис. ... д-ра філ. н.. Київ, 2005. С. 1.
12. Мацько Л. І. Ознаки комунікативної стійкості і позитивних змін у розвитку сучасної української мови (державотворчі функції української мови). *Науковий*

часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). 2017. Вип. 7. С. 99.

13. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс учителя-словесника: монографія. Київ : Ленвіт, 2013. 338 с.
14. Оснач С. Мовна складова гібридної війни. Портал мовної політики. 13 червня 2015. URL: <http://language-policy.info/2015/06/serhij-osnach-movna-skladova-hibrydnoji-vijny/> (дата звернення: 12.11.2021).
15. Пентилюк М. І., Гайдаєнко І. В., Окуневич Т. Г. та ін. Навчально- й науково-дослідна робота студентів-філологів (реферат, курсова, випускна робота з української мови та методики її навчання): навчально-методичний посібник для студентів. Київ : Ленвіт, 2010. С. 17.
16. Потебня О. Мова, національність, денационалізація: статті і фрагменти. Упоряд. і вступ. ст. Ю. Шевельова. Нью-Йорк. 1992. С. 48.
17. Ренчка І. Є. Мовна поведінка та мовна стійкість українців в умовах російсько-української війни (за романом Тамари Горіха Зерня «Доця»). *Українська мова*. 2020. № 3 (75). С. 75-91.
18. Селгей П. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. С. 18.
19. Симоненко Т. Стимулювання студентів до українськомовної стійкості. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 1. С. 46-47.
20. Ткаченко О. Проблема мовної стійкості та її джерел. *Мовознавство*. 1990. № 4. С. 3-10.
21. Ткаченко О. До проблеми мовної стійкості. *Мовознавство*. 1991. № 2. С. 14-18.
22. Ткаченко О. Українська мова: сьогодення й історична перспектива. Київ : Наукова думка, 2014. С. 377.

References

1. Holub, N. B., Horoshkina, O. M., & Novosolova, V. I. (2019). *Ukrainska mova (riven standartu): pidruchnyk dlia 11 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Ukrainian language (standard level): textbook for 11th grade secondary schools]*, 232. Kyiv: Ped. dumka (ukr).
2. Romanchenko, A. P. (2019). *Elitarna movna osobystist u prostori naukovoho dyskursu: komunikatyvni aspekty: monografiya [Elite linguistic personality in the space of scientific discourse: communicative aspects: monograph]*, 107-109. Odesa: Odesa I. I. Mechnykov National University (ukr).
3. Karpenko, N. S. (2006). *Mova yak zasib konsolidatsii: zb. nauk. pr. NDIU [Language as a means of consolidation: collection of scientific papers of NDIU]*. Kyiv: Polihrafichnyi tsentr «Foliant», Vol. IX, 103-107 (ukr).
4. Karpets, L. A., & Oliynyk, O. I. (2014). *Movna osvita v informatsynomu suspilstvi. Spetsproekt: analiz naukovykh doslidzhen: zb. nauk. prats IX mizhnar. nauk.prakt. konf. [Language education in the information society. Special project: analysis of scientific research: collection of scientific papers of the 9th International Scientific and Practical Conference] (in 2 vol.)*. Dnipropetrovsk (ukr).

5. Kulyk, O. *Formuvannia movnoi stiykosti zdobuvachiv vyshchoi osvity na zaniattiakh z ukrainskoi movy: dovedennia potreby [Formation of language stability of applicants for higher education in Ukrainian language classes: proving the need]*. Retrieved from <https://jml.nau.edu.ua/VisnikPP/article/view> (date of appeal: 11.11.2021) (ukr).
6. Lahdan, S. (2015). *Rol ukrayinskoi movy u formuvanni tsinnisnykh oriyentatsiy studentskoi molodi. Formuvannia zahalniudskykh ta patriotychnykh tsinnostey u studentskoi molodi [The role of the Ukrainian language in the formation of value orientations of student youth. Formation of universal and patriotic values in student youth]*, 219-224. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk State Agro-economic University (ukr).
7. Mazepova, O. V. *Evoliutsiya poniattia "movna osobystist" u suchasnykh lnhvistychnykh doslidzhenniakh [The evolution of the concept of "linguistic personality" in modern linguistic research]. Movni i kontseptualni kartyny svitu, 48, 274-286*. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2014_48_27 (date of appeal: 10.11.2021) (ukr).
8. Masenko, L. (2004). *Movna povedinka osobystosti v sytuatsii bilinhvizmu. Poniattia movnoi stiykosti [Linguistic behavior of the individual in a situation of bilingualism. The concept of language stability]. Chasopys "Yi", 35*. Retrieved from <https://www.ji.lviv.ua/n35texts/masenko-bilingv.htm> (date of appeal: 12.11.2021) (ukr).
9. Masenko, L. (2002). *Movna stiykist i movna stabilnist [Linguistic stability and linguistic stability]. Naukovi zapysky NaUKMA, Filologichni nauky, 11-14*. Kyiv: Publishing House of NaUKMA (ukr).
10. Masenko, L. T. (2008). *Mova i svidomist [Language and consciousness]. Ukrainskyy smysl: naukovo-populiarnyy lnhvokulturolohichnyy shchokvartalnyk, 1-2, 38-54* (ukr).
11. Masenko, L. T. (2005). *Ukrainska mova v sotsiolingvistychnomu aspekti [Ukrainian language in the sociolinguistic aspect]*. (Abstract of Doctor of Philological Sciences Thesis). Kyiv (ukr).
12. Matsko, L. I. (2017). *Oznaky komunikatyvnoi stiykosti i pozytyvnykh zmin u rozvytku suchasnoi ukrainskoi movy (derzhavotvorchi funktsii ukrainskoi movy) [Signs of communicative stability and positive changes in the development of the modern Ukrainian language (state-building functions of the Ukrainian language)]. Naukovyy chasopys NPU im. M. P. Dragomanova. Seriya 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo), 7, 99* (ukr).
13. Nikitina, A. V. (2013). *Pedahohichmyy dyskurs uchytelia-slovesnyka: monografiya [Pedagogical discourse of a teacher-vocabulary: monograph]*, 338. Kyiv: Lenvit (ukr).
14. Osnach, S. *Movna skladova hibrydnoi viyny [The linguistic component of hybrid warfare]. Portal movnoi polityky. June, 13, 2015*. Retrieved from <http://language-policy.info/2015/06/serhij-osnach-movna-skladova-hibrydnoji-viyny/> (date of appeal: 12.11.2021) (ukr).
15. Pentyliuk, M. I., Haydayenko, I. V., Okunevych, T. H. et al. (2010). *Navchalno- i naukovo-doslidna robota studentiv-filolohiv (referat, kursova, vypuskna robota z*

- ukrayinskoï movy ta metodyky yiyi navchannia*): navchalno-metodychnyy posibnyk dlia studentiv [*Educational and research work of students of philology (abstract, course, final work on the Ukrainian language and methods of its teaching)*]: textbook for students]. Kyiv: Lenvit (ukr).
16. Potebnia, O. (1992). *Mova, natsionalnist, denatsionalizatsiya*: statii i frahmenty [*Language, nationality, denationalization*: articles and fragments]. New-York (ukr).
 17. Renchka, I. Ye. (2020). *Movna povedinka ta movna stiykist ukraintsiv v umovakh rosiysko-ukrayinskoï viyny (za romanom Tamary Horikha Zernia "Dotsia")* [Linguistic behavior and linguistic stability of Ukrainians in the conditions of the Russian-Ukrainian war (according to Tamara Orikh Zernia's novel "Dotsia")]. *Ukrainska mova*, 3 (75), 75-91 (ukr).
 18. Selihey, P. (2012). *Movna svidomist: struktura, typologiya, vykhovannia* [*Linguistic consciousness: structure, typology, education*]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House (ukr).
 19. Symonenko, T. (2004). *Stymuliuvannia studentiv do ukraïnskomoïvi stiykosti* [Encouraging students to Ukrainian-speaking stability]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli, 1*, 46-47 (ukr).
 20. Tkachenko, O. (1990). *Problema movnoï stiykosti ta yiyi dzherel* [The problem of language stability and its sources]. *Movoznavstvo, 4*, 3-10 (ukr).
 21. Tkachenko, O. (1991). *Do problemy movnoï stiykosti*. *Movoznavstvo, 2*, 14-18 (ukr).
 22. Tkachenko, O. (2014). *Ukrainska mova: sohodennia y istorychna perspektyva* [*Ukrainian language: present and historical perspective*]. Kyiv: Naukova dumka (ukr).

РАЗВИТИЕ ЯЗЫКОВОЙ СТОЙКОСТИ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ КАК ИНДИКАТОР СФОРМИРОВАННОСТИ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ

Е. А. Карловас

В статье рассмотрено понятие языковой стойкости как черты индивидуального и коллективного поведения, которая важна для сохранения стабильности национального языка в двуязычной ситуации.

Актуализация вопроса развития языковой стойкости будущих филологов в условиях русско-украинского двуязычия восточного региона страны обусловлена главной целью обучения родному языку в средней школе, которую будут реализовывать молодые специалисты, – формировать национально сознательную, духовно богатую языковую личность, свободно и коммуникативно целесообразно использующую средства родного языка во всех видах речевой деятельности, то есть обеспечивать нужный уровень коммуникативной компетенции.

Анализ лингвистической литературы показал, что сегодня не существует общепринятого, выразительного и четкого определения исследуемого понятия языковой стойкости. В лингводидактике данную проблему рассматривают с позиции формирования национально-языковой / языковой / речевой личности в условиях реализации компетентностного подхода к обучению украинскому языку.

Лингвисты обращают внимание на необходимость развития языковой стойкости, в частности у соискателей высшего образования, которая поможет решить проблему, возникающую там, где процессы языковой ассимиляции угрожают существованию национального языка.

Переориентация существующего двуязычия на постепенное увеличение групп ситуативных носителей двух языков за счет русскоязычных с последующим формированием и расширением украиноязычной среды позволит развернуть развитие языка в Украине в обратном направлении, и высшая школа должна занимать одно из ключевых мест в этом процессе.

Языковая стойкость является характерной чертой коммуникативного поведения языковой личности, поскольку язык выступает конструктом собственной идентичности, внутренним фактором позиции гражданина по отношению к своей национальной принадлежности. В процессе изучения языковых дисциплин будущие филологи опосредованно соотносят себя с украинским сообществом, конструируя благодаря языку национальную идентичность, которая предстает перед человеком при формировании национальной самосознания.

Ключевые слова: язык, языковая стойкость, языковая личность, языковое образование, коммуникативная компетентность.

DEVELOPMENT OF LINGUISTIC STABILITY OF FUTURE PHILOLOGISTS AS AN INDICATOR OF FORMATION OF LANGUAGE PERSONALITY

O. A. Karlovas

The article considers the concept of language stability as a feature of individual and collective language behavior, important for maintaining the stability of the national language in the bilingual situation of our country.

Actualization of the issue of language stability of future philologists in the Russian-Ukrainian bilingualism of the eastern region of the country is due to the main purpose of teaching the native language in high school, which will be implemented by young professionals - to form a nationally conscious, spiritually rich linguistic personality. native language in all types of speech activity, i.e. to ensure the appropriate level of communicative competence.

The analysis of linguistic studies showed that so far there is no generally accepted, expressive and clear definition of the studied concept of language stability. In linguodidactics, this problem is considered in terms of the formation of national-language / language / speech personality in terms of implementing a competency-based approach to learning the Ukrainian language. Linguists draw attention to the need to develop language stability, especially in higher education, which will help solve the problem that arises where the processes of language assimilation threaten the existence of the national language. The reorientation of this bilingualism to the gradual growth of groups of situational bilinguals at the expense of Russian monolinguals with the further formation and expansion of Ukrainian-speaking environments will give the language development of

Ukraine the opposite direction, and higher education should occupy one of the key places in this process.

Linguistic stability is a characteristic feature of communicative behavior of a linguistic personality, as language is a construct of one's own identity, an internal factor of a citizen's position on his nationality. In the process of studying linguistic disciplines, future philologists join the indirect correlation with the Ukrainian community, constructing through language the national identity that appears to a person during the formation of national self-consciousness.

Key words: *Language, language stability, language personality, language education, communicative competence.*

Карловас Олена Адасівна – старший викладач кафедри української філології та журналістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: olena-karlovas@ukr.net

Карловас Елена Адасовна – старший преподаватель кафедры украинской филологии и журналистики Восточноевропейского национального университета имени Владимира Даля (г. Северодонецк, Украина). E-mail: olena-karlovas@ukr.net

Karlovas Olena Adasivna – Senior Lecturer of the Department of Ukrainian Philology and Journalism of Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: olena-karlovas@ukr.net